

I NORDLAND vil der med det første blive anlagt en mindre torvstrøfabrik i nærheden af *Mosjøen*, *Vefsen*. Ligeledes paa *Rønvik asyls* eiendom til gaardsbrugets behov. Desuden er mindre torvstrøanlæg paa tale flere steder i Nordland.

ANTALLET AF TORVSTRØSAMLAG omkring i bygderne, saavel i det søndenfjeldske som i det nordenfjeldske, er i sommerens løb betydelig forøget. Herom skal vi bringe yderligere oplysninger i den statistik over vort lands torvstrøtilvirkning, som agtes offentliggjort i et senere nr. af »meddelelserne«.

OM MYRUDTAPNING PAA VESTLANDET.

AF LANDBRUGSINGENIØRASSISTENT K. SOMMERSCHIED.

HER PAA VESTLANDET er der omtrent overalt en mængde større og mindre myrer og vandsyge strækninger, som ved mere eller mindre kostbart kanaliseringsarbejde kan gøres frugtbringende ved dyrkning. Arbejdet for at tilgodegjøre saadanne strækninger har efterhaanden tiltaget mere og mere, eftersom landmændene mere og mere har indset deres store betydning og nytte for jordbruget, og ikke mindst fordi staten har hjulpet til med pengebidrag til arbejderens udførelse. Som regel er den jord, som man saaledes faar tørlagt, af god, ja undertiden udmærket beskaffenhed. Der findes eksempler paa myrer saa gode, at de efterat være udtappede og drænerede har givet gode avlinger med liden eller ingen gjødning det første aar, om end saadanne hører til undtagelserne. Grunden til dette forhold er antagelig den, at de har ligget ved et vand eller et vandløb, som ved sine gjentagne oversvømmelser har tilført dem et fedt lag af slam og fine jordpartikler, saa at de paa den maade er blevne saa at sige opgjødlede. F. eks. paa Jæderen er saadanne myrer ikke sjeldne, og de kaldes der for »rækjerd«. Disse er da som regel heller ikke myrer i egentlig forstand, idet de er mere eller mindre sterkt opblandede med grus, sand og mulddannende emner. Undertiden ser man forskellige lag i myrerne af muldblandet sand eller grus midt inde i myrtagene, og saadanne myrer er da i regelen fortrinlige til dyrkning. I det hele taget paa- træffes her paa vestlandet sjeldnere rene mosemyrer; hyppigst finder man de saakaldte græsmyrer og rene torvmyrer, og de er da som regel lette og taknemlige at dyrke.

Hvorledes udtapnings- og sænkingsarbejder kommer igang og de vanskeligheder, som ofte da maa overvindes.

INITIATIVET til saadanne arbejders igangsættelse har her paa vestlandet altid udgaaet fra vedkommende grundeiere. En eller flere af dem, som indser nytten af foretagendet, henvender sig til landbrugsingeniøren for at faa sagen undersøgt. Der bliver da udført de nød-

vendige forarbejder og undersøgelser, optaget karter, profiler etc., og endelig afholdes der et møde mellem de interesserede grundeiere for at faa oprettet kontrakt om arbejdets udførelse. Da kniber det naturligvis mangan gang med at faa den nødvendige tilslutning. Uagtet maaske de fleste godt indser, at arbeidet vil lønne sig godt for dem, saa vover de sig ikke ikast dermed, da de sidder i smaa kaar, og de ikke har kontanter at lægge ud, for det første til at faa udtapningskanalen eller kanalerne færdig, som ofte kan være et forholdsvis kostbart arbejde, og for det andet til efterpaa at faa den indvundne jord opdyrket og gjødslet. Man kunde indvende, at om de savner kontanter, saa har de ialfald sin arbejdskraft; men som regel vil en gaardbrugers arbejdskraft her vesterpaa være i saa fuldt maal optaget for hans gaards drift paa grund af vanskeligheden ved at faa tjenere, at det er ham umuligt at afse tid til noget andet. Desuden maa det erindres, at dette er fællesforetagender, og skulde arbeidet udføres af de deri interesserede, saa maatte der være en enighed og samdrægtighed dem imellem, som kun sjelden findes. En vilde arbejde idag og en anden imorgen, en vilde gjøre arbeidet paa en maade, en anden anderledes. Det hele vilde blive drevet planløst, som følge deraf gaa langsomt og tungvindt og tilslut maaske helt opgives. Det er derfor overordentlig heldig, at en helt udenforstaaende og kyndig mand, som her landbrugsingeniøren, fastslaar planen i alle detaljer. Det bidrager desuden mægtigt til at skaffe enighed tilveie, at man har udsigt til at faa statsbidrag til arbeidet, ja uden saadan hjælp vilde vistnok de fleste arbejder af denne art været ugjorte. Her — som saa ofte ellers i livet — er nemlig stillingen hyppig den, at der er en eller nogle faa ivrige og interesserede, som for enhver pris vil have arbeidet fremmet; flerheden er lunkne og arbejder ligesaa snart imod som for, og saa er der en eller nogle faa, som absolut modsætter sig. Idet nu staten tilbyder at støtte foretagendet, vil mange af de lunkne lade sig bevæge til at gaa med, og der opnaaes ofte derved majoritet for et arbejde, som ellers ikke vilde blevet af. Opnaaes nemlig majoritet i et slikt tilfælde, er foretagendet sikret, idet vasdragsloven da hjemler ret til at tvinge de modvillige, naar visse former iagttages. Staten rækker altsaa i slige tilfælde sine fremmeligste og dygtigste borgere en hjælpsom haand til at faa igang nyttige foranstaltninger. Den hjælp, som her ydes, er saaledes i sandhed »hjælp til selvhjælp«.

Til statsbidraget knyttes den betingelse, at arbeidet skal udføres efter den lagte plan og under kontrol af landbrugsingeniøren samt være færdig inden et vist antal aar. Naar en saadan bevilgning er givet til et arbejde, bliver dette i almindelighed efter forudgaaende bekendtgørelse bortsat paa kontrakt ved licitation, og i kontrakten indtages den bestemmelse, at det udførte arbejde maa godkjendes af landbrugsingeniøren, som forøvrigt naturligvis ogsaa under arbejdets gang optræder kontrollerende og raadgivende.

Sænkings- og udtapningsarbeidernes nytte.

DET vil ved en nærmere betragtning snart indsees, at den nytte og vinding for samfundet, som opnaaes ved slige arbeiders iværksættelse, bestaar ved en nærmere betragtning i langt mere end den paa tagelige, at der lægges ny dyrkningsjord til landet. Deltagerne, som ofte med stort arbeide og bekostning har faaet verket fuldført, tvinges selvfølgelig til at lægge al kraft paa at faa det indvundne land opdyrket og tilgodegjort for at faa nytte af sine udlæg. Det viser sig da ogsaa i praksis, at det gaar forholdsvis fort med opdyrkningen af paa saadan maade indvundet jord. Hvor brugen af den allerede før dyrkede jord har været mislig, giver iværksættelsen at et saadant arbeide stødet til, at deltagerne lærer sig til andre og bedre brugsmaader af jorden. En myrdyrkning i større skala leder nemlig til, at vedkommende søger kyndige raad om, hvorledes han bedst skal bære sig ad, og derved faar han tillige ogsaa øie for, at hans gamle, dyrkede mark er daarlig stelt og brugt. Resultatet bliver da tilslut bedre stel paa gaarden i det hele taget, mere foder, bedre fodring og ofte større kreaturbesætning. Gaardbrugeren lærer ogsaa at lægge alt sit arbeide paa gaarden istedetfor at søge leiet arbeide udenfor, som slet ikke er saa ualmindeligt her paa vestlandet. Der kommer ogsaa gjerne mere fart i gaardenes drift i hele grænden, den ene lærer af den anden, og der bliver en sund og gavnlig kappestrid.

Videre maa nævnes den opdragelse til samarbeide, som deltagerne i et saadant foretagende faar, idet de paa en haandgribelig maade faar erfare, hvad der kan udrettes ved at »løfte i flok«. At dette har stor, ja meget stor betydning, vil enhver forstaa, som kjender forholdene paa vestlandet og ved, hvorledes naboer meget ofte ser skjævt til hinanden og modarbejder hinanden, og hvorledes den ene ofte ikke under den anden end den mindste fordel. Disse fællesarbeider nærmer naboerne til hinanden og kan maaske mangen gang bevirke, at senere baade den ene og den anden nyttige foranstaltning, som kræver samarbeide, kan komme igang. Endvidere viser det sig, at hvor et saadant arbeide udføres i en bygd, følger der gjerne andre efter, og interessen for jorddyrkning og dermed forbedrede brugsmaader af jorden spredt sig i videre og videre kredse udover. Især i en før mindre fremmelig bygd viser disse glædelige eftervirkninger efter et eller flere udtapningsarbeider sig paa en meget tydelig maade. Indvunden jord af dette slags vil derfor ofte vise sig at blive en kilde til velstand, naar man først har klaret det første tunge tag med at faa den opdyrket. Kort sagt, resultatet for vedkommende gaarde af et slikt foretagende kan siges at blive:

Forøgelse af gaardens dyrkede indmark og ofte grundforbedringer paa den allerede før dyrkede jord, større afkastning af gaarden, øget kreaturhold og som regel bedre fodring, og endelig som en følge af dette *større skatteevne*. For at belyse dette skal anføres nogle eksempler.

Eksempler fra virkeligheden.

PAA gaarden *Vermland* i Kvinesdal, en fjeldgaard, paabegyndtes udtapning af en myr paa omkring 100 maal (10 ar) i 1898, og arbeidet fuldførtes noksaa fort. Paa gaarden er der 4 opsiddere, og af disse var der til høsten 1903 opdyrket af det udtappede ca. 60 maal (10 ar), og af den tilstødende myr ca. 20 maal (10 ar), altsaa tilsammen 80 maal (10 ar) jord. En af dem havde alene optaget 35 maal (10 ar) jord og omtrent fordoblet sin dyrkede indmark. I 1902 solgte denne mand efter eget opgivende smør for 400 kroner, medens han for faa aar siden intet smør havde til salg. Samme mand fortalte, at han før for at skaffe sig kontanter søgte leiet arbejde, naar han syntes, der var mindre at gjøre paa gaarden. Nu lægger han al sin arbejdskraft i gaardens drift, hvad han finder lønner sig ulige bedre.

Paa *Garborg* i Thime paa Jæderen paabegyndtes i 1900 udtapning af en myr paa omtrent 200 maal (10 ar) jord, og arbeidet gjordes hurtigt færdig. Der er nu af de 4 opsiddere paa Garborg og en paa nabogaarden Mossige, som eiede en del af det tørlagte areal, allerede opdyrket omtrent 100 maal jord. Den ene af dem, Thomas Garborg, har alene dyrket omtrent 40 maal (10 ar), og nu henimod fordoblet sin kreaturbesætning. Baade han og hans naboer er allerede ilagt højere kommuneskat, som rimeligvis vil vokse yderligere.

En mand købte af gaarden Refsnæs i Thime paa Jæderen et udmarkstykke og fik det skyldsat under navn af *Elvenæs*. Her blev udført udtapning af en myr paa omtrent 150 maal (10 ar). Ovennævnte mand har i løbet af 5 aar dyrket omtrent 100 maal (10 ar) af myren, og der ligger nu en gaard med agre, enge og huse, hvor der før kun var raa, vandsyg myr og lyngtuer.

Af slige tilfælde kunde jeg nævne mangfoldige; men jeg antager, at de nævnte vil være tilstrækkelige til at vise, at slige foretagender er overordentlig nyttige, og at naar staten bevilger penge dertil, saa bliver visselig ingen statsbevilgning bedre anvendt. Jeg tror da ogsaa, at de aarlige bevilgninger til disse arbeider har haft sin meget væsentlige andel i, at opdyrkingen af myrene har skudt en saavidt rask og glædelig fart her vesterpaa i de senere aar. Særlig maa da nævnes Jæderen, hvor det aldeles ingen sjældenhed er, at en gaardbruger bryder op 10—15—20 maal (10 ar) jord paa et aar, ja endog op til 30, og jeg tror næsten, at der paa Jæderen alene optages ligesaameget, ja kanske mere ny jord aar om andet end paa hele det øvrige vestland tilsammen.

I løbet af de sidste 20 aar omtrent er der ved udtapnings- og sænkingsarbeider indvundet ca. 14 à 15 000 maal (10 ar) jord paa vestlandet, hvoraf der paa Jæderen falder omtrent 11 000. Jeg skal i en senere artikel meddele lidt nærmere om nogle af de største arbeider af denne art, som er udført i den senere tid.
